

Štev. 19.

V Ljubljani, dne 5. oktobra.

1887.

Viktor Dolenc.

Viktor Dolenc.

Zasluznih mož životopisi se ne spisujejo samo zato, da bi se seznanili vrstniki z zaslugami še živóčega ali pa zamrlega veljaka, ampak najprej zato, da ostane zabeleženo potomcem našim, komu gre čast in hvala, da so nastopili boljši časi. Misel ta, gotovo že večkrat izrečena, vsilila se nam je pa nehoté in morali smo jo zapisati kot uvod temu spisu, ki, to že naprej povemo, ne bode zadostil pravi nalogi. Kajti vsi mi, to je ves omikani slovenski svet in vse ljudstvo, počenši od Notranjskega dalje in dokler seza naša reč, vé za Dolenčeve zasluge, vsakemu, kdor je občeval ž njim, priljubil se je, in zakaj? Odgovor je težaven. Viktor ni bil slavohlepen. Trudil se je in delal neumorno za svoj rod, ali gotovo ni nikdar mislil na to, da bi mu bil kdo rekel: Viktor pravo delaš, pravo si storil.

Viktor je bil dober govornik. Prepričanje in ljubezen do reči sta mu dajala nepremagljivo srčnost, segel je po besedi in govoril krepko, jedrovite, zdrave misli so se kar kopičile, vendar do tega ni bilo Viktorju, da bi bil kdo drug ali celó sam beléžil misli in besede, ki so vselej prepričale in dostikrat odločevale. Viktor je za národ gmotno žrtvoval več kakor bi bil smel, toda levica ni vedela za to, kar je storila desnica. Viktor se ni nikdar ogibal prijateljskega veseléga kroga, ali nikdar tudi ni zaostajal na delu, muki in težavam se ni nikdar odtezal. On je mnogim pomagal, mnogim posojal duševno svoje orožje, vendar vselej se umikal hvali. Dosti je Viktorjevih zaslug, ki so pripisane drugim. Vse to mi dobro vémo, in zatorej smo ga ljubili, ali vse dokazati je težavno. Stvari so pred nami, poznamo stvarnika, toda pokazati ga nam ni móči, spojen je s stvarjó, kajti sam ni hotel biti nič. Zatorej je silno težavno opisavati Viktorjeve zasluge in dosti bi se nas moralo združiti, da bi sestavljali njegove misli, njegove govore, zrno je sejano pri zrnu ondod, koder je on hodil, ali kdo jih bode zbral? Pravi zahtevi torej ta spis ne bode zadoščeval, ocenil ne bode Viktorja potomcem tako, da bi ga spoznali in ljubili kakor moremo storiti mi, dosežemo pa morda to, da bode naš nedostatni spis vspodbudil večša peresa po mnogih krajih in vsa skupaj bodo morda dosegla to, kar smo nameravali mi: podati tudi potomcem pravo oceno prerano umršega Viktorja. Gotovo pa ustrezemo prijateljem in častilcem Viktorjevim, ako jim podamo iz prve njegove dóbe obilo drobtin, ki jim dosedaj niso bile znane.

Viktor Dolenc se je porodil dné 22. decembra 1841. l. v Senožéčah v kneza Porcije grádu. Viktorjeva mati, rojena Laurin, bivala je tačas pri svoji materi, vdovi Laurinovi, zopet omoženi Dejakovi. Josip Dejak je bil tedaj oskrbnik knez Porcijevega imetja na Notranjskem in stanoval je v grádu.

Krščen je bil Viktor v senožéški farni cerkvi, in krstil ga je tačasni župnik Anton Flore, posebno prijazen in gostoljuben gospod, katerega ima svet še sedaj v najboljšem spominu. Kuma sta mu bila Josip Dejak, máterin óčim, in óna Melhijor Kontel. Krščen je bil na imeni Anton, Viktor. Oče Viktorjev je bil Leopold Dolenc,

bivajoč na Razdrtem, sin takrat zeló imovitega Matije Dolenca. Bil je nadarjen in posebno izobražen mož, absolviran jurist. Ker je bil dobíl po očetu lepo imovino, ukvarjal se ni gospod z juristerijo, ampak se kratkočasil s čitanjem in kadar je bilo mogoče, z lovom. Posebno dobro večš je bil Viktorjev oče francoski literaturi. On je poznal vse klasike in pogostoma in rad je citoval iz njih. Lov mu je bil pa nad vse. Puške in psi njegovi so slúli po vsem Notranjskem, povsod so ga radi imeli in vabili izobraženega veselega gospoda. Temu je tudi pripisavati, da se je Viktor v Senožéčah porodil, kajti v zimskem času bil je oče skoraj več v Senožéčah po silno obširnih, takrat še lepih gózdih Porcijevih, nego li domá in torej je tudi soproga njegova za to dóbo stanovala pri svoji materi.

Do sedmega leta je bival potem Viktor na Razdrtem. Bil je bledolichen, miren in malone slaboten otrok. V primeri s svojimi bratranci, sinovi očetovih bratov, je bil najmanjši, tudi ne tako živahen, in radi tega se ga je prijelo ime „Klinček“. Ta pridevek mu je za vedno ostal, za kar je najbolj skrbel sam. Kadar je zopet zašel med sorodstvo svoje, skoraj vselej se je uvedel z besedami: »Na! Klinček je tudi prišel«.

Sédemletnega dečka odvédel je oče v Postójino v šolo. Stanoval je Viktor pri še sedaj živóčem, upokojenem učitelji gospodu Supanu vse štiri leta. Po zvršenih štirih razredih postójske šole se je preséll Viktor v Gorico in tam zvršil štiri realčne razrede. Viktor dijak se ni odlikoval, toda brez vsake pripomoči je vedno dobro napredoval. Bil je reden in marljiv déček in posebno dober továriš. Takšen se je izkazaval tudi na počitnaih. Mladóst je nepoširna in se rada ponaša posebno s telesno móčjo, nekrepki Viktor bi bil torej na slabem, da se ni znal vsem prikupiti in je bil vsak rad njegov zaščitnik. Že v prvi mladosti se je jel Viktor vaditi v petji. Imel je čvrst, posebno visok glas. Gostoljubnost očetova nas je dostikrat zvabila v hišo in prepevali smo vse takrat znane domače pesmi in primešali časih tudi kako laško ali furlansko. Pri telesnih igrah je bil Viktor bolj med zadnjimi, pri petji pa prvi. Oživel je kot napeta struna in oče njegov, ki mu je mnogokrat očital, da je premrtev proti továrišem svojim, imel je vse veselje nad pevajočim sinom. Oče sam je bil dober basist in je vedno tudi rad pomagal pri petji. Pokojni pesnik Miroslav Vilhar je imel popólu sestro Viktorjeve matere za ženo, bil je torej — svak — često v hiši in smelo trdimo, da prve njegove pesmi so prišle med ljudstvo na Razdrtem.

Ko je Viktor prestopil v moško dóbo, izpremenil se mu je diskant v sonoren bas. Pel je zmerom rad in pevci so ga povsod radi imeli, kajti bil je krepka in zanesljiva pomoč.

Najslabše se je nosil Viktor lovec. Ni nam smeti tožiti, da ni imel veselja do te zabave, preveč je bil povzeten za krasoto prirodino in dosti prilike tudi stori svoje, toda že v prvi mladosti je kazal Viktor neko svojstvo, katero ga je spremljalo do konca živ-

ljenja. Viktor je dosti in globoko premišljal in dostikrat se tako zamislil, da ga je bilo treba za pravo prebuditi, predno se je zavedel, kaj se godi krog njega. Lovcu pa ni smeti zamišljenemu biti, ampak vedno pazljivemu, sicer se mu lahko pripetí taka, kakor se je Viktorju nad Šentvidom v Ipavski dolini, kjer je skočil zajec čéženj, ko je zamišljen ležal na tleh in preslišal vpitje tovarišev videčih, da zajec teče proti njemu. Dôkaj smeha je vzbudil ta dogodek in tudi kesneje, kadarkoli je bil pomenek o lovu in Viktor navzočen, prišla je tudi ta na vrsto. Ako ne drugi, izprožil jo je pa Viktor sam. Lov potratí dosti časa in torej se ni čuditi, da se je Viktor, preobložen z delom, odpovedal temu veselju. Dostikrat nam je pa zagotavljal, da v kesnejši dôbi in ako mu bodo to dovoljevale okoliščine, bode se tega kratkočasa zopet poprijel.

Po zvršenem četrtem realčnem razredu je Viktor za vse leto ostal domá pri očetu. Oče ga je poučeval v francoščini, katere se je Viktor že v šoli poprijel in se je potem do dobrega navadil.

Silno dosti je Viktor tisto leto prečital očetovih knjig in rekli bi, da je takrat položil osnovni kamen kesnejši obširni svoji znanosti. Marljiv je bil Viktor pa tudi sicer in dobro se spominjam, da lepi vrt pri hiši ni bil ni prej ni pozneje tako lepo urejen kakor tisto leto, ko je Viktor ostal domá. Očetu na ljubo sta imela Voltaire in Rousseau vsak svoj prostorček pri steni okrašen. V steno so bile narejene otlíne s steklom pokrite in skozi steklo so se čitali izreki in markantni citati iz del teh velikanov.

(Dalje prihodnjič.)

Spasi nas, Gospod!

Tu pred sábo gledam snežne glave
Naših velikanov — gaje tam cvetné,
Šum mogóčni divne naše Save
Pólni s svetim mi navdušenjem srcé . . .

In ko kras ves nášega zrem raja,
V kojem smrtni naš protivnik je gospód,
Gnév in toga dušo mi navdaja
In Bogá rešenja prosim za svoj ród:

„Oče naš, ki dobrotljiv si v sili,
Ti, ki čuješ bratov mojih bridki jok,
Oj, rodú se mojega usmili,
Ti ga reši, Bog moj, iz sovražnih rok!“

„V vek naj ne teptá ga tujec gadni,
Saj stoletja mučil ga je do krvi;
Ti iz róbstva spasi rod moj jadni,
A njegovega sovraga v prahu stri!“

„Ti v ljubezni sveti čuj nad nami,
Ti nas brani pred sovražniki povsod!
Z vročimi jaz molim Te solzámi:
Blagoslôvi, Večni, moj slovanski rod!“

„Prôšnje ne zavrzi mi goreče
Gospodár Ti silni zemlje in nebá:
Rôdu mojemu naj solnce sreče,
Solnce zlate svóbone zalesketá!“

T. Doksov.

I g r a č a.

Ike glej po svetu, dete,
Veselo in svetló,
Srcé se meni smeje,
Ko bodro zreš takó.

Karkoli svet prelepi
Razgrinja ti stvarí,
Kot bile bi igrače,
Takó jih gledaš ti.

A nekdam ti prinese
Življenje družih let,
Ko zrlo boš drugače
Ta živi pestri svet.

Tedaj boš pač priznalo,
Da svet igrača ní,
Bog dàj, da bi ne bilo
Igrača njemu — tí!

A. Funtek.

Hanija.

Poljski spisal H. Sienkiewicz. Prevel M. Vrnilež.

IX.

Selim je res šel k strijcu in je tam ostal ne teden, temveč deset dni. Žalostno so nam potekali ti dnevi v Litwinu. Zdelo se mi je, da se me Hanija ogiblje in da me pogleduje z nekakim strahom. Nisem nameraval se ž njo o čem resnem razgovarjati, ker mi je ponos vezal besede na ustih, in ona je, ne vem čemu, vedno stvari tako previdno zasukavala, da nisva bila ni za hip samá. Sicer se ji je pa poznalo, da za nečém hrepení. Seslabela je in shujšala. Jaz sem bolj opazoval nje hrepenenje. Mislil sem si: to ni začasna domišljávnost dekletova, temveč, v nesrečo mojo, pravo in globoko čustvo! Sam pa sem razdražljiv, mrk in žalosten. Zamán so me izpraševali oče, duhovnik in gospá d' Yves, kaj mi je, ali nisem morebiti bolan. Odgovarjal sem jim, da nisem, toda njih skrbljivost me je le dražila. Po vse dni sem samotni prežl na konji, ali v lesu, ali na čolnu. Živel sem po divjaški. Jednoč sem sprevel vso noč v gozdu s puško in psom, pri ognji, kojega sem nalašč netil. Časih sem sprevel po pol dné z našim ovčárjem, ki je bil védež in zaradi neprestanega samovanja še bolj podivjan. Vedno je zbiral razne zeli, preiskaval njih svojstva in me uvajal v tajnostni, fantastični svet čarov in predsodkov. Kdo bi to verjel? Pa sem imel trenutke, ko sem hrepenel po Selimu in »krogu mojih muk«, kakor sem ga navadno imenoval.

Jednoč mi pride na misel, da obiščem starega Mirzo v Chorzelah. Starec, ginen, da ga radi njega samega obiščem, vsprejel me je z razprostrtima rokama. Toda jaz sem šel z drugim namenom tja. Prišlo mi je bilo namreč na um, da pogledam v oči sliki ónega strašnega Mirze, petohorskega polkovnika iz časov Sobieskega. In ko sem zrl v te zlovestne oči, upirajoče se vedno na človeka, prišli so mi na misel moji ródni dedje, kojih slike so pri nas visele v društveni sobáni, isto tako resnobni, železni.

Pod vplivom podobnih vtiskov dospè moj duh v stanje čudne eksaltacije. Samota, nočna tihota, žitje s prirodo, vsemu temu je bilo móči, da náme upokojujilno deluje; a jaz sem nosil v sebi otrovano strélico. Časih sem se prepuščal sanjarstvu, ki je to stanje še hujšalo. Često sem polégal v kakem skritem kotu v borovji, ali pa v čolnu med trstjem in sem si domišljjal, da sem v Hanijini sobi, pri njenih nogah, da poljubljam stopinje, roke in krilo, da jo nazivam z najslajšimi imeni, a ona mi polaga obožavene svoje dlani na razgreto čelo in govori: »Dovolj si se že natrpel, pozabiva na vse! Bil je to nemil sèn! Jáž te ljubim, Henrik!« A na to sem se prebudil in nastopila je zopet béda moja in bodočnost, tožna, kakor oblačen dan, biti večno brez nje, do konca življenja brez nje, dozdevala se mi je še strahotnejša. Podivjaval sem tako bolj in bolj: ogibal sem se ljudi, osobito očeta, duhovnika Ludovika in gospé d' Yves. Kazimirja s svojo blebetavostjo, s svojo radovednostjo, z večnim smehom in burkami sem bil že sit do grla. In vender, ti blagi ljudje so se trudili, da me razvedré in

so kazali sočutnost z mojim stanjem, ki si ga niso mogli raztolmačiti. Hanija, ki je morebiti kaj slutila, ali pa ne, ker je imela dosti povoda verjeti, da ljubim Lolo Ustrzycko, stvorila je, kar je mogla, da bi me udobrovoljila. Bil sem vender tudi proti nji tako trpek, da se ni mogla iznebiti bojazni, kadar je govorila z menoj. Oče, celó oče, sicer strog in brezoziren, poskušal me je vedriti in zabavati s čimer si bodi, in pri tem kaj izpraviti iz mene. Često je začenal z menoj razgovor, o kojem je sodil, da bi me zanimal. Nekega dné po obedu je izšel z menoj na dvorišče in rekel, pazno me motrèč:

»Ali se ti časih nekaj ne dozdeva? Hotel sem te o tem že davno vprašati: se li tebi ne zdí, da se Selim nekoliko preveč smuče okoli Hanije?«

Marsikdo bi sodil, da sem bil zmeden in ujet, kakor pravijo, v zanjko. Toda bil sem v takovem razpoloženji, da nisem ni z jednim pogibom izdal vtiska, ki so ga stvorile očetove besede náme in sem odgovoril prav mirno:

»Ne. Vem, da ni tako...«

Jezilo me je, da se oče vtika v te stvari. Sodil sem, da, ker se stvar tiče le mene, razrédim jo tudi jaz sam.

»Ali si mi pôrok za to?« vpraša oče.

»Pôrok. Selim ljubi v Varšavi neko penzionarko.«

»Ker véš, da si vender ti Hanijin váruh in imaš dolžnost, čuti nad njó.«

Védel sem, da je blagi oče rekel to le radi tega, da bi me, pobudivši ljubezen mojo do sebe, s čim zabaval in odvrnil moje misli iz tega mračnega kroga, v kojem so se kretale. Odgovoril sem, kakor vkljub, ravno-dušno in nejevoljno:

»Kakov váruh sem jaz? Tebe ni bilo domá, pa jo je stari Nikolaj meni ostavil, ali pravi váruh jaz nisem.«

Oče se je namrdnil. Ker je videl, da ni za pravo žilico potipal, začel je drugače. Nasmehnil se je izpod sivih brk, zamežiknil z jednim očesom po vojaško, prijel me zlahka za jedno uho in me nekoliko zaupljivo, nekoliko dražèč vprašal:

»Morda je pa tebi Hanija glavo zmedla? Govóri, dečko, kaj?«

»Hanija? Nikakor. A, to bi bilo zanimivo!«

Legal sem, kakor bi bil najet, ali šlo mi je gladeke, kakor bi bil mislil.

»Morda pa Lola Ustrzycka? Kaj?«

»Lola Ustrzycka, koketa!«

Oče nabere lice v gubè.

»Torej kaj je, do besa, ako nisi zaljubljen; kaj lažiš krog, kakor novák po prvi vaji?«

»Kaj jaz vem. Nič mi ni.«

Podobna vprašanja, kojih zaradi skrbljivosti niso ščedili ni oče, ni duhovnik Ludovik, celó gospá d' Yves ne, mučila in jezila so me še bolj. Razmerje moje z njimi je postajalo res pikro do skrajnosti. Znašal in togotil sem se nad vsako stvarjo. Duhovnik Ludovik je videl v tem črte z leti prebijajočega despotičnega značaja. Po-

gledal je na očeta, pomenljivo se nasmehnil in rekel: »Jábolko ne pade daleč od débľa.« Sicer je pa tudi on kmalu izgubil potrpežljivost. Med máno in očetom je došlo dôkaj potov do zeló neprijetnih spórov. Jednoč pri obedu, v disputaciji o plemstvu in demokraciji, raztogotil sem se tako silno, da sem izjavil, kako bi mi bilo stokrat ljubše, ako bi se ne bil plemenitnik rodil. Oče mi je ukazal pobrati se iz sobe. Ženske pa v jok zaradi tega in dva dni so vsi hodili potrti. Kar se tiče mene, ondaj nisem bil niti aristokrat niti demokrat, bil sem le zaljubljen in nesrečen. Principom, teorijam in socijalnim načelom itak ni bilo mesta v meni in ako sem se bojeval za jedne proti drugim, stvoril sem to le radi razdraženosti in zlobnosti, ne vedé čemu in proti komu. Iz gole zlobnosti sem se zapletal z duhovnikom Ludovikom v vérske razprave, ki so se skončavale z loputanjem vrát. Skratka, troval sem življenje ne le sebi, temveč vsemu dômu. Ko je torej prišel Selim po desetdnevni odsotnosti zopet k nam, kakor bi se bil vsem kamen s srca odvalil. Ko je bil prijezdil k nam, mene ni bilo domá, potikal sem se s konjem po okolici. Vrnil sem se stoprav pod večer in sem zajezdil naravnost na pristavsko dvorišče, kjer mi je konjski hlapec, odvzemajoč konja, rekel:

»Gospodič iz Chorzel je prijezdil.«

V tem trenutku priteče tudi Kazimir in mi potrdi to vest.

»Vém že o tem,« odgovorim mu osorno. »Kje je Selim?«

»Zdí se mi, da je na vrtu, s Hanijo. Pojdem ga iskat.«

Šla sva oba na vrt. Kazimir steče naprej, jaz pa korakam zlagoma za njim. Nalašč se nisem žuril na po zdrav.

Nisem stvoril niti petdeset korakov, ko znova ugledam na ovinku drevoreda naglo vračajočega se Kazimira.

Kazimir, ki je bil pravi pojác in šaljivec, začel se je že zdaleka čudno páčiti in gestikulovati, kakor opica; bil je pri tem rdeč, držal je prste na ustih in se je smijal ter ob jednom krotil smeh. Približavši se, reče mi stihá:

»Henrik! Hi! hi! hi! Tsss!«

»Kaj pa to delaš!« rečem nejevoljno.

»Tss! Kakor gotovo mamó ljubim! hi! hi! Selim klečí pred Hanijo v hmeljevi altani. Kakor gotovo mamó ljubim!«

Zagrabim ga pri ti priči za rame in zapičim v nje prste.

»Mòlči! Ostani tukaj! Pa niti besedice nikomur, razumeš! Ostani tukaj, jaz pojdem sam, pa mòlči! Ni besede nikomur, ako ti je mило življenje moje!«

Kazimir, ki je spočetka vso stvar zmatral s humorističnega stališča, vidéč smrtno bledost, stopivšo mi na obličje, vstrašil se je in ostal na mestu z odprtimi usti, jaz pa sem hitel kakor besen v méri hmeljeve altane.

Plazéč se brzo in tiho, kakor gad, med grmiči berberisa, ki so obrastali altanko, privlečem se do stene sáme. Stene so bile zbite od tankih stebričkov, lahko sem torej vse videl in slišal. Mrzka uloga poslušajočega

ni se mi zdela baš tako mrzka. Nalahko razgrnem listje in nastavim uhó.

»Nekdo je tu blizu!« začujem tih, zadržavan šepet Hanijin.

»Ne! Le listje drhta na véjicah,« odgovori Selim.

Pogledam na obá skozi zelene zaslonke listja. Selim ni več klečal pred Hanijo, sedél je poleg nje na nizki klópicí. Bila je bleđa, kakor stena, oči je imela zaprte, glavo nagneno in oprto na njegovo ramo; on jo je z roko objel okoli pasa in jo prižémal náse z vročo lju-beznijo.

»Ljubim te, Hanija, ljubim!« ponavljal je, strastno šepetaje in naklonivši glavo, silil usta na usta; ona pa se je izmikala, kakor bi se branila poljuba, ali vender so se jima usta srečala, doteknila se in ostala tako pritisnena dolgo, dolgo, oh! meni se je zdelo, da vso večnost.

In dozdevalo se mi je, da sta vse, kar sta si imela povedati, izljubila s poljubi. Nekakova sram ni jima dala govoriti. Imela sta dovolj smelosti za poljube, pa ne za razgovor. Vladala je smrtna tihota in sredi te tišine sem čul le naglo in strastveno njiju díhanje.

Prijel sem se z obema rokama za leseno mrežo altane in bal sem se, da se ne zdrobí na kósce zaradi krčevitega pritiska. Pred očmi se mi je stemnilo, v glavi vrtilo, zemlja se je vgrézala pod menoj v neskončno globíno. Hotel pa sem vsekako vedeti, kaj bosta govorila, in ako bi me stalo življenje. Premagal sem se in hlastajoč vzduh s sesušenimi usti, pritisnil sem čelo k omrežji, poslušal, brojil vsak njihov dih.

Tihota je trajala še nekaj časa, napósled začne Hanija prva šepetati:

»Dosti je že, dosti! Jaz Vam ne smem v oči pogledati. Idiva stráni!«

In odvrčajoč glavo na stran, izkušala se je iztrgati njegovemu objemu.

»O, Hanija! Kaj se godí z menoj! Kakó sem jaz srečen!«

»Idiva odtod. Semkaj kdo dojde.«

Selim skoči z mesta, z žarečimi očmi in razpetima nosnicama.

»Naj pride ves svet!« reče, »jaz te ljubim in to povem vsakemu v oči. Jaz sam ne vem, kako se je to zgodilo. Boril sem se sam s seboj, trpel, ker se mi je zdelo, da te Henrik ljubi in ti njega. A sedaj mi vse ni nič mari. Ti me ljubiš, tu gre torej za srečo tvojo. O, Hanija! Hanija!«

In znova pleskne poljub. Na to začne Hanija govoriti z mehkim in nekako slabim glasom:

»Verjamem, verjamem, gospod Selim, ali jaz imam Vam mnogo stvari povedati! Mene bodo najbrž odtod poslali za granico do gospé. Včeraj je gospá d' Yves z gospodom govorila o tem: gospá d' Yves misli, da sem jaz povod tega čudnega vedenja gospoda Henrika. Mislijo, da je zaljubljen v mé. Jaz sáma ne vem, kako je s tem. So časi, ko se mi zdí, da je. Jaz ga ne umejem. Bojim se ga. Slutim, da bo nama delal zapreke, da naju razdruži, a jaz...«

In skončala je s komaj slišnim šepetom:

»Jaz te zeló, zeló ljubim!«

»Poslušaj, Hanija!« reče Selim. »Nijedna ljudska

sila naju ne razdruži. Ako bi mi Henrik zabranil semkaj hoditi, bom ti pisal. Vedno bom koga imel, ki ti gotovo list donese. Tudi sam bom hodil k ríbniku. Pod večer ídi vselej na vrt. Ti pa ne odpotuješ. Ako bi te hoteli odposlati: jaz tega ne dovolim, kakor je Bog v nebesih. Hanija, ne govóri mi takih rečí, sicer zblaznim! O, ljubljena moja, ljubljena moja!»

Zagrabivši jo za roke, pritisne jih strastno na usta. Ona se mu s silo izvije s klopi.

»Čujem nekakove glasove: prihajajo,« vsklikne prestrašena.

Izstopila sta obá, dasi ni nihče prihajal in nihče došel. Žarki večernega solnca so vsipali nánju zlate bleske, a meni so se ti bleski dozdevali rdeči kakor kri. Vlekel sem se tudi jaz zlagoma domóv. Takoj na ovinku póta sem srečal čakajočega Kazimira.

»Izšla sta. Videl sem ju,« zašepeče. »Povej mi, kaj mi je stvoriti?«

»Prestréli mu glavo!« zakriknem togotno.

Kazimir se zardi kakor roža, oči se mu zaiskré kakor fosfor.

»Dobro!« reče.

»Stoj! Ne bodi neumen. Ne stvari ničesar. Ne vtikaj se v nič in na tvojo čast, Kazimir, mólči. Prepusti vse meni. Ako te bom potreboval, rekel ti bom, a preje nikomur niti besedice.«

»Niti pisnil ne bom, če me tudi ubijejo.«

Stopala sva molčé. Kazimir prevzet z važnostjo vprašanja in slutéč nekakove grozne nasledke, zaradi kojih se mu je treslo srce, pogledal me je s plamenečimi očmi in rekel:

»Henrik!«

»Kaj?«

Šepetala sva oba, dasi naju nikdo ni poslušal.

»Ali se boš bil z Mirzo?«

»Ne vem. Mogoče.«

Kazimir zadrhtne in mi naglo ovije roke okoli vrata.

»Henrik, zlati moj, mili moj, jedini moj! Ako se hočeš biti ž njim, dovóli, da to stvorim jaz mesto tebe. Jaz ga že uženem. Naj jaz poskusim. Dovóli, Henrik, dovóli!«

Kazimiru so rojili po glavi viteški čini, ali jaz sem občutil v njem brata, kakor nikoli prej, zato sem ga pritisnil na svoje nédrije z vso silo in rekel:

»Ne, Kazimir! Jaz še ničesar ne vem. In tudi to: on bi ne vsprejel. Jaz še ničesar ne vem, kaj se bo zgodilo. V tem ukaži, da mi osedlajo konja, prav hitro. Pojdem pred njim, primem ga na cesti in se ž njim porazgovorim. Ta čas ju opazuj, a opaziti ne smeta, da o čem veš. Ukaži konja osedlati.«

»Ali boš orožje s seboj vzел?«

»Fe! Kazimir! Saj on nima orožja s seboj. Ne! Jaz se hočem ž njim le porazgovoriti. Bodi miren in požuri se v hlev.«

Kazimir skoči po ukazu, jaz pa sem šel počasi proti dómu. Bilo mi je kakor človeku, ki ga je kdo udaril s sekirnim ušesom po glavi. Po pravici vam povem: nisem vedel, kaj mi je stvoriti; nisem vedel, kakó mi je postopati. Najrajši bi bil rjúl.

Dokler nisem bil popolnoma preverjen, da sem Hanijino srce izgubil, želel sem si imeti to preverjenje, sodil sem, da se mi bo, bodisi že tako ali tako, odvalil kamen s srca. Sedaj je nesreča snela krinko in jaz sem ji gledal v hladno, ledno lice, v kamenene nje oči in zopet se mi je porodila nova negotovost v srci, ne negotovost nesreče, temveč stokrat gorše čustvo svoje slabosti: negotovost, kako naj se borim z nesrečo.

Srce moje je bilo prepolno žolča, trpkosti in besnosti. Glasovi požrtvovalni, glasovi nesebični, ki so mi še nedavno odjekovali v duši: »odreci se Hanije radi njene sreče; ti si najprej dolžan, skrbeti za njeno srečo: žrtvuj se!« Takovi glasi so umolknili sedaj popolnoma. Angelj tihe žalosti, angelj ginenosti in angelj solz odleteli so daleč od mene. Čutil sem se črva, pogaženega, a pri kojem so pozabili, da ima želo. Doslej sem se dal gnati od nesreče, kakor volk od psa, ali preveč preziran in naščuvan, začel sem kakor volk kazati zobé. Neka nova delujoča sila, ki se je zvala maščevalnost, razbudila se je v mojem srci. Začel sem nekaj čutiti, kakor zarodek sovraštva do Selima in Hanije. Izgubil sem življenje, mislil sem si, izgubil sem vse, kar je možno izgubiti na svetu, ali ne dovolim, da bi ta dva uživala srečo. Prevzet s to mislijo oprijel sem se je, kakor prekletec križa. Našel sem povod življenja: obzorje nad menoj se je razjasnilo. Oddehnil sem se na vso sapo in slobodno, kakor nikdar prej. Razpršene in povihrane misli so se mi vrnilé v red in se obračale v jedno zlovestno smér proti Selimu in Haniji. Ko sem se bil vrnil domóv, bil sem popolnoma miren, hladen. V dvorani je sedela gospá d' Yves, duhovnik Ludovik, Hanija, Selim, in Kazimir, ki se je bil že vrnil iz hleva in se ni oddaljil niti za korak od njih.

»Je pripravljen konj za mé?« vprašam Kazimira.

»Pripravljen.«

»Ali me boš spremil?« seže Selim vmes.

»Lehko. Grem k skednjem, da pogledam, če se ni kaj pokvarilo. Kazimir, pústi me na svoje mesto.«

Kazimir se mi umakne, jaz pa sédem poleg Selima in Hanije na naslonjač, postavljen k oknu. Nehoté sem se spomnil, kako smo sedeli že davno, davno, takoj po Nikolajevi smrti, ondaj, ko je Selim pripovedoval krimsko bajko o sultanu Harunu in čarovnici Lali. Ali ondaj je še objokana Hanijica naslonila zlato glavico na moje nédro in vsnula; sedaj pa je ista Hanija, koristeč se s padajočim mrakom v dvorani, skrivaj stiskala roko Selimovo. Ondaj nas je spajalo vse tri sladko čustvo prijateljstva, danes pa sta imeli iti za kratka v boj ljubezen in sovraštvo. Na videz je bilo vse spokojno: zaljubljenca sta se posmehovala drug proti drugemu, jaz sem bil veselejši nego obično, nikdo ni sumnjál, kakova veselost je to. Za kratka poprosi gospá d' Yves Selima, naj bi kaj zaigral. On vstane, séde pred fortepijano in začne igrati mazurko Šopenovo, midva s Hanijo sva ostala nekaj časa samá na naslonjači. Opazil sem, da z vso dušo motri Selima in da na krilih glasbe poleta v krajine sanjarstva, jaz pa sem se odločil, da jo potegnem na zemljo.

»Ni res, Hanija,« rečem, »nadarjen je ta Selim? Igra in poje.«

»O, res!« odgovori.

»In pri tem, kako lep obraz: poglej ga no sedaj.«

Hanija pogleda v mér svojih oči. Selim je sedel v mraku, le glava mu je bila osvetljena s poslednjimi žarki večerne zarje. V teh bleskih, z vznesenimi očmi, videl se je, kakor bi bil nadahnen, a bil je res nadahnen v tem hipu.

»Ni res, kako je krasen, Hanija?« ponovim.

»Ali ga imate zelo radi?«

»Za to se on ne briga, pa ženske ga ljubijo. Oh, kako ga je ljubila penzionarka Jozija!«

Nemir se načrta Haniji na čelu.

»In on?« vpraša.

»Ej, on ljubi danes to, jutri drugo! On jedne nikoli ne more dolgo ljubiti. On je take narave. Ako ti kdaj poreče, da te ljubi, ne verjemi mu (tu začnem govoriti z naglasom): njemu bo za tvoje poljube, ne za tvoje srce: razumeješ?«

»Gospod Henrik!«

»Res je, kar govorim! Pa saj se to tebe ne tiče. Sicer pa, ti, tako skromna, ti bi ne dala poljuba tujcu. Hanija, oprosti, zdí se mi, da sem te že s tem razžalil, da sem na to mislil. Ti bi nikoli ne dovolila. Ni res, Hanija, nikoli?«

Hanija vstane in hoče oditi, toda jaz jo primem za roko in jo s silo udržim. Silil sem se biti miren, a besnost me je dušila v grlu, kakor s kleščami. Čutil sem, da gubim moč nad seboj sámim.

»Odgovôri!« rečem ji z zatíranó jezo, »sicer te ne izpustim.«

»Gospod Henrik, kaj hočete? Kaj govorite?«

»Jaz pravim . . . jaz pravim . . .«, zašepečem s stisenimi zobmi, »jaz pravim, da nimaš ni za jeden las sramežljivosti! Ha!?«

Hanija je sedla brez moči nazaj na naslonjač. Pogledam jo: bila je blede, kakor platno. Usmiljenost do te sirote me je zapustila. Prijel sem jo za roko in stiskaje drobne prstke, govoril dalje:

»Poslušaj! Bil sem ti pri nogah! Ljubil sem te bolj, kakor ves svet . . .«

»Gospod Henrik! . . .«

»Bodi tiho: videl in slišal sem vse! Ti si nesramna! Ti in on!«

»Moj Bog! Moj Bog!«

»Nesramna si! Jaz bi se ne bil osmelil, poljubiti rob tvojega krila, ali on te je poljubljal na usta. Ti si mu jih sama nastavljala na poljub! Hanija, jaz te zaničujem! Jaz te sovražim!«

Glas mi zamrè v prsih. Začel sem le hlastno sopsti in loviti vzduh, ki mi je pohajal v prsih.

»Ugenila si«, rečem čez nekaj časa, »da vaju jaz razdružim. In ako bi imel izgubiti življenje, razdružim vaju: ako bi moral ubiti tebe, njega in sebe. Ni res, kar sem ti baš prej rekel. On te ljubi, on te ne bi zapustil, ali jaz vaju razdružim!«

»O čem tako živo razpravljata?« vpraša naglo gospá d' Yves, sedèc na drugem konci dvorane.

Bil je čas, da sem hotel vstati in vse povedati glasno, a spametoval sem se in odgovoril z mirnim, dasi nekoliko trgačim glasom:

»Pričkava se, katera altana v našem vrtu je lepša: rožova ali hmeljeva.«

Selim naglo prestande igrati in naju ostró pogleda, potem pa reče čisto mirno:

»Jaz bi dal vse druge za hmeljevo.«

»Nimaš slabega ukusa«, odgovorim, »Hanija je nasprotnega mnenja.«

»Res, gospodična Hanija?« vpraša.

»Res«, reče tiho.

Znova sem začutil, da se ne bom mogel dlje vzdržati v tem razgovoru. Nekaki rdeči krogi so mi začeli migati pred očmi. Vstal sem, pohitel skozi nekoliko sôb v obédnico, zagrabil tam na mizi stoječo posodo z vodo in si jo izlil na glávo. Na to, ne vedóč že, kaj delam, tréščil sem posodo ob tlà, da se je razletela na tisoč kóscev, in tekel v vežo.

Konj moj in Selimov sta stala že osedlana pred hodníkom.

Za hip skočim še v svojo sobo, da bi si vodo obrisal, in učinivši to, vrnem se v dvorano.

V dvorani dobim duhovnika Ludovika in Selima v največji osuplosti.

»Kaj se je zgodilo?« vprašam.

»Hanija je obnemogla, omedléla.«

»Kaj? Kako?« vskriknem in zgrabim duhovnika za rame.

»Takoj po tvojem odhodu je udarila v glasen jok in potem omedléla. Gospá d' Yves jo je vzela k sebi.

Ne rečem ničesa in tečem v sobo gospé d' Yves. Hanija je res bušila v jok, a paroksizem je že minil. Uzrši jo takovo, pozabil sem vse, padel na kolena pred njeno póstelj kakor poblaznel, akoprem je bila gospá d' Yves navzočna, in vskliknil:

»Hanija, zlata moja, ljubljena moja, kaj ti je?«

»Nič, nič več!« odgovori s slabotnim glasom, pokušaje nasmehniti se. »Že nič več. Res nič.«

Posedel sem pri nji četrťinko ure. Potem ji poljubim roko in se vrnem v dvorano. Ni res, nisem je sovražil. Ljubil sem jo, kakor še nikoli. Ko sem pa ugledal Selima v dvorani, bil bi ga najrajši usmrtil. O, njega, njega sem sovražil iz globíne duše svoje! Oba z duhovnikom sta planila ob jednem k meni:

»No, kako je tam?«

»Že dobro.«

In obrnivši se k Selimu, rečem mu po tihem:

»Idi domóv. Jutri se snídeva na holmcih kraj lesa. Hočem se s teboj pogovoriti. Nečem, da bi dohajal semkaj. Najino razmerje se mora skončati.«

Selimu kri zalije obraz.

»Kaj to znači?«

»Jutri ti raztolmačim. Danes nečem. Umeješ? Nečem. Jutri ob šestih za rana.«

To izgovorivši sem se vrnil v sobo gospé d' Yves. Selim poteče za menoj dva, tri korake, a med vrati se zdrhtne. Nekoliko minut pozneje sem ga videl skozi okno, ko je odjahal.

Dobro uro sem presedel v sobi poleg Hanijine sobice. Noter nisem mogel, ker je bila, od joka oslabiljena, zapala. Gospá d' Yves in duhovnik sta šla takoj k očetu na nekako posvetovanje. Sedel sem sam do čaja.

Pri čaji sem opazil, da imajo oče, duhovnik in gospá d' Yves polutajnostne, poluresne obraze. Priznavam, da me je trpinčila velika nespokojnost. Če bi kaj .slutili? Bilo je verjetno; bodisi tako, ali tako, dogodile so se danes med nami mladimi ljudmi dosti nenaravne stvari.

»Dobil sem danes list od matere,« reče mi oče.

»Kako je z njenim zdravjem?«

»Popolnoma dobro. Nepokojna je, kaj se domá godí. Hoče se za kratka vrniti, pa jaz ji tega ne dovolim: dva meseca mora še ostati.«

»Pa čemu je mati nepokojna?«

»Gotovo veš, da v vaši vladajo osepnice. Bil sem toliko neoprezen, da sem ji o tem poročal.«

Resnično jaz nisem védel, da so v vaši osepnice. Morda sem kaj čul o tem, ali ta vest se je odbila od mojih ušes, kakor od stene.

»Ali ne boste obiskali matere?« vprašam.

»Bom videl. O tem se še pogovorimo.«

»Kmalo bo že leto, odkar nam draga biva v inozemstvu,« reče duhovnik Ludovik.

»To zahteva njeno zdravje. Bodočo zimo bo že zopet tu lahko prežila. Piše, da se čuti že dokaj zdravejšo, le po nas hrepení in je vznemirjena,« odgovori oče.

In potem, obrnivši se k meni, dodá:

»Po čaji pridi v mojo sobo. Hočem s tabo govoriti.«

»Dobro, oče.«

Vstanem in grem z drugimi k Haniji. Bila je že popolnoma dobra; hotela je takoj vstati, ali oče ji ni dovolil. Okoli desete ure zvečer zadrdrá nekakova brička pred hodníkom. Bil je doktor Stanislav, ki se je od póldne mudil po vaških kočah. Ko je Hanijo dobro preiskal, potrdil je, da v resnici ni bolna, da pa potrebuje razvedrenja in počitka. Prepovedal ji je učiti se in priporočil, naj se zabava in bo vesela.

Oče ga vpraša, ali bi ne bilo varneje, ako bi mali sestrici moji kam odpeljal, dokler epidemija ne prestane, ali pa ja lahko domá obdrží? Doktor ga umirí, zagotavlja, da ni nevarnosti in da je i sam nalašč pisal

materi, da bi se upokojila. Potem pa je šel počivat, kajti od utrujenosti je komaj stal. Vedel sem ga s svečo v roki v sobo, kjer je imel z menoj skupaj spati. Tudi jaz sam bi bil že rad légel, kajti bil sem neizrazno zmučen od vtiskov današnjega dné. Tu vstopi Fran in reče:

»Stari gospod prosijo, da pridite k njim.«

Šel sem takoj. Oče je sedel v svoji sobi pri pisni mizici, na koji je ležal list za mater. V sobi sta bila navzoča duhovnik Ludovik in gospá d' Yves. Srce mi je nepokojno utripalo, kakor obtožencu, ki mora stati pred sodníkom. Bil sem preverjen, da me bodo izpraševali o Haniji. In res mi začne oče govoriti o neobično važnih stvaréh. Odložil se je, da takoj odpošlje sestrici z gospó d' Yves v Kopčane, k strijcu, da se mati umiri. Potem bi morala Hanija sama ostati med nami. Tega oče ni hotel. Pri tem pripomni, da vé, kako se godé med nami mladimi ljudmi stvari, kojih neče preiskavati, ki jih pa ne more hvaliti. Nadeje se, da bo s Hanijnim odhodom temu kraj in konec.

Tu začno vsi radovedno gledati náme, pa kako se začudijo, ko z radostjo pritrdim temu, da Hanija odputuje, mesto, da bi se bil trdovratno upíral. Jaz, da resnico povém, bil sem tega mnenja, da bo ta odhod pretrgal vse vezí med Selimom in njo in pri tem sem imel neko nadejo, ki mi je, kakor ugašajoča luč, zaplamtela v srci, da Hanijo jaz in nikdo drugi ne spremi do matere. Védel sem, da oče ne more z dóma, ker je žetev že pred durmi; védel sem, da duhovnik Ludovik še nikoli ni bil za mejó, ostal sem torej jaz jedin. A bila je to slaba nadeja in je za kratka ugasnila, kakor pojema-joča luč, ko se je oče izjavil, da odide gospá Ustrzycka čez nekaj dní v mórsko kopel in da je obljubila vzeti Hanijo s seboj in jo dovesti k materi. Pojutrišnjem pod noč je imela iti Hanija na pot. To me je zelo razžalo-stilo, vender mi je bilo vsekako ljubše, da odide, ako prem brez mene, nego da bi ostala. Priznavam, da me je neizrecno veselila misel, kaj bo počel in kako bo vsprejel to vest Selim, ko mu jo jutri priobčim.

(Dalje prihodnjič.)

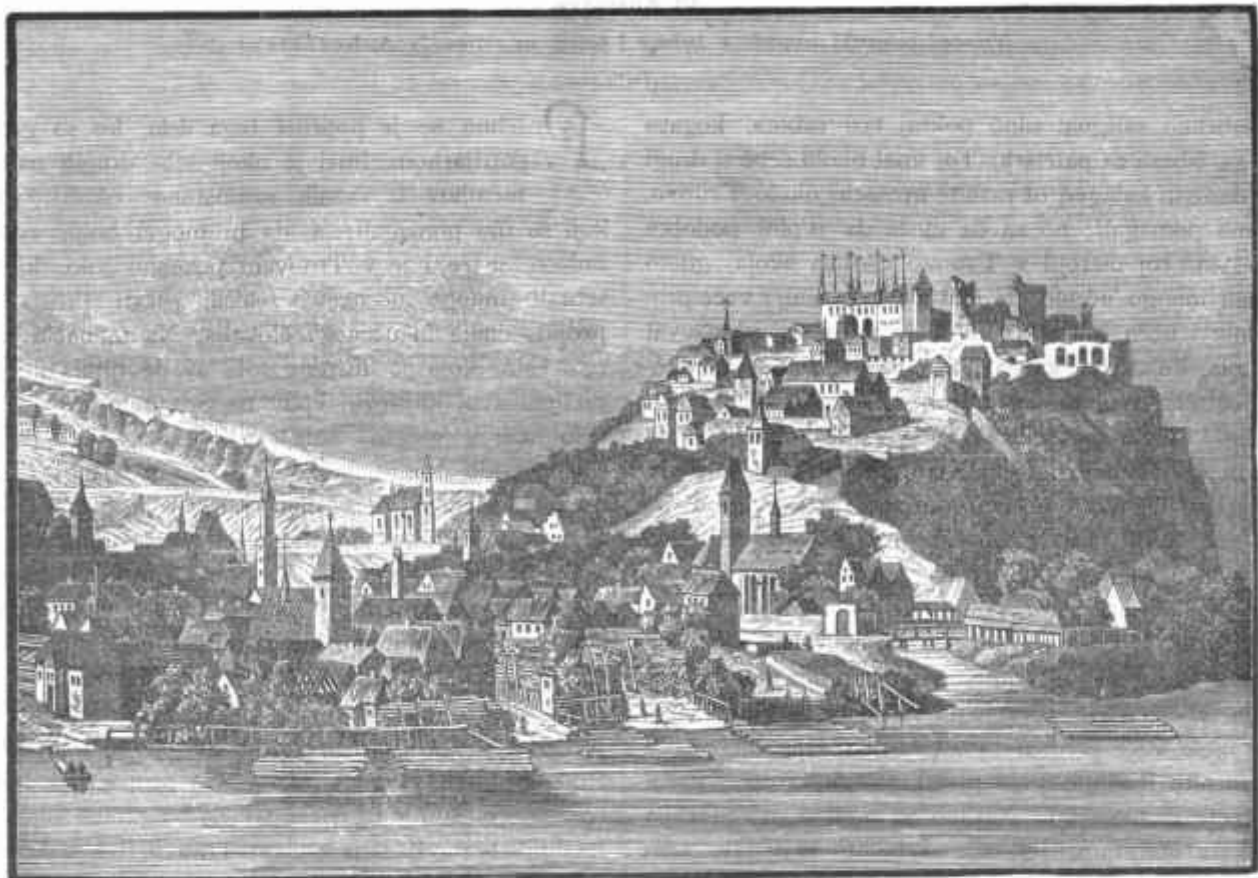
Jesénska misel.

Listje pada, cvetje véne,
Ptičji zbor na jug hití,
Vse umíra, se poslávlja,
Zlati čas od nas beží.

Srce moje, kaj trepečeš?
Vígred se vrnila bó,
Spet nam pele bodo ptice,
Spet nam cvetke pricvetó!

Cvetje nežno pač se vrne,
Krasno kakor prejšnjih let,
Ali v mrtvo srce moje
Prejšnji se ne vrne cvet!

Milko Gabrovič.

Višegrad nekdej.

Višegrad sedaj.

Njekolko dumi za b'lgarskata literatura.

Ot Kitančeva.

(Prenesel bolgarski izvornik v latinico i prevel na slovenski: A. Bezenšek.)

(Dalje.)

Osobenno zalégnal silno pokraj tázi rabota, kogato ga izbrali za patriarh. Toj imal okolo sebé si drugi daroviti kalugeri ot raznitě m'nastiri okolo Trnovo, koito mu pomagali; no za da može da is'plni podobrě tázi zadača, toj ustrojil v Trnovo osobna škola, gděto se s'brali mnogo učenci da slušat proslavenij't veče propovednik i učen čelověk. Pa tak'v način toj obrazoval čěla škola, kojato se kazva škola na sv. Jevtimija, i kojato prostrěba svojetu literaturno vlijanje i v S'rbija i v Rusija. Če ne sã se učili v negovata škola samo na jazika in če je imalo i njekakvi drugi nauki se viždá ot tova, gděto negovitě učencil po svojetu razvitie i po svoitě literaturni proizvedenija stojat pogorě ot vsički do togavašni b'lgarski knižovnici. V těhnitě s'činenija se s'glěžda jedno novo napravlenje, koeto, ako bješe ostalala B'lgarija svobodna, možeše da se razvije v silna in zdrava literatura. Ot školata na Jevtimija bliesna za B'lgarija, a osobenno za nejnata knižnina, nova světlina, no tja bješe veče predsm'rtna. Užasnij't vrag bješe veče pod istočnitě Rodopi, přéd prag't na carstvoto i padanjeto bješe neminuemo. Nasilno se izgasna svjetoč't na b'lgarskata literatura. Jevtimij, slěd kato zaštištavã sam lično Trnovo, bide zaroben i umřě v robstvo, a negovitě učenci se raspr'snaha po S'rbija, Vlaško, Rusija i zanesoha s sebé si semenata na novata škola, za da gi přědadãt na bratjata. Ot težu učenci na patriarha Jevtimija najznamenit kato pisatel je negovij't naj približen učenik Grigorij Camvlak, kojto je dějstvuval i pisal naj napřěd v B'lgarija, poslě v S'rbija, slěd tova v Vlaško i naj poslě v Rusija; tako štoto v literaturite na vsički tija narodi toj figurira kato naj značitelen i naj plodovit literator v tova vreme. I ot patriarha Jevtimija ni sã ostalali mnogo s'činenija, kato žitija, poučenija, pohvalni slova i. pr., no ot negovij't učenik ima poveče i po značitelni. Grigorij Camvlak je přědstavitel na b'lgarskata literatura přěz čělij't XIV viek i v celij't pravoslaven istok. Kakto i sv. Jevtimij, to se starael da v'zdigne blagočestieto u hristijanitě, no pri pisanjeto i po učenjeto u nego se zabelězva stremlenje k'm nješto po učeno. Taja je pričínata, gděto negovitě s'činenija i negovij't jazik (ako i osobenno cvětjat) izglěždat kato ne taj prosti jestestvenni i dobrě razumlivi, kakto u patriarka Jevtimija. No za tova pak Grigorij Camvlak dějstvitelno nadminuva učitelja si v izloženjeto na přědmeta i v svojata učenost. Taka na pr. kato opisva žitijeto na njekogo, koj se stara je, da objasni harakter't na svoj't geroj, a za tova predstavljava dosta kartini i opisanja na stranata, na horata i na vremeto, gděto je dějstvuval geroj't mu. S tova toj se približava do njekãdě do modernitě iziskvanija ot biografijata i harakteristikata, i za tova negovitě s'činenija sã mnogo ljubopitni za istorijata, poneže s'držat poveče material ot drugi podobni s'činenija na drugi avtori.

Slěd pokorjavanieto na B'lgarija pod Turcitě přěstava literaturnata dějatelnost v B'lgarija. Povečeto ot

Posebno se je poprijel tega dela, ko so ga izbrali patrijarhom. Imel je okoli sebe drugih nadarjenih menihov iz raznih samostanov okoli Trnovega, koji so mu pomagali; a da bi mogel bolje zvršiti to zadačo, ustrojil je v Trnovem posebno šolo, kjer se je sebralo mnogo učencev, želečih slišati proslavljenega propovednika in učenega človeka. Na ta način je uredil celo šolo, koja se imenuje šola sv. Jevtimija in koja je razširila svoj književni vpliv na Srbijo in Rusijo. Da se niso učili v njegovi šoli samó jezika, nego da je bilo tudi nekojih drugih nauk, to se vidi iz tega, ker stoje njegovi učenci po svojem razvitju in po svojih književnih proizvodih više od vseh dosedanjih bolgarskih književnikov. V njih spisih se pokazuje nov pravec, koji bi se bil mogel razviti, ako bi bila ostala Bolgarija svobodna, v silno in zdravo književnost.

Iz Jevtimijeve šole se je pojavila Bolgariji, a posebno njeni književnosti, nova svetlina, no ta je bila že predsmrtna. Strašen sovražnik je bil že pod iztočnimi Rodopi, pred pragom carstva in propast je bila neizogibna. Na silo je ugasnila zvezda bolgarske književnosti. Jevtimij, branivši sam osebno Trnovo, bil je zaroben in je umrl v robstvu, a njegovi učenci so se razpršili po Srbiji, Vlaški, Rusiji ter so ponesli s seboj seme nje nove šole, da ga dajo bratom. Izmed teh učencev patrijarha Jevtimija je najznamenitejši kot pisatelj njegov najbližnji učenec Gregorij Camvlak, koji je deloval in pisal najprej v Bolgariji, potem v Srbiji, pozneje v Vlaški in napósled v Rusiji: tako da stoji on v književnostih vseh teh narodov kot najznamenitejši in najplodovitejši književnik v tem času. Tudi od patrijarha Jevtimija ostali so nam mnogi spisi, kakor so življenja svetnikov, nauki, pohvalni govori itd.; nego od njegovega učenca imamo jih več in važnejših. Gregor Camvlak je predstavnik bolgarske književnosti v celem XIV. veku in v celem pravoslavnem iztoku. On se je brigal, kakor sv. Jevtimij, kako bi povzdignil pobožnost med kristjani; a pri njegovih spisih in naukih se vidi, da hrepeni po nečem širjem in bolj učenem. To je vzrok, da se vidijo njegovi spisi in njegov jezik (ako tudi je posebno okičen) kot ne tako prosti, naravni in lahko razumni, kakor so spisi patrijarha Jevtimija. Zato pak prekosi Gregorij Camvlak v resnici svojega učitelja v razlaganji predmeta in s svojo učenostjo. Tako n. pr. ako opisuje nekoga gledé, da objasni značaj svojega junaka in zato predstavlja dosti obrazov in opisov dežele, ljudstva in časa, kadar je deloval njegov junak. S tem se približuje modernim zahtevam životopisa in karakteristike, pa zato so njegovi spisi mnogo zanimivi za zgodovino, ker imajo v sebi več snovi nego drugi podobni spisi drugih pisateljev.

Odkar je bila podjarmljena Bolgarija pod Turško, prestaja književno delovanje v Bolgariji. Večina Jev-

Jeftimijevitě učenici ošte rabotjat na knižovnoto pole, kako na pr. Grigorij Camvlak, Kiprijan, kojto stanal arhiepiscop na Russija i dr., no tēhnata knižovna dējatelnost ne je bila za b'lgarskija narod, tja se otnasja i prinadleži na drugitě narodi, makar i da se piše na starij't b'lgarski jazik.

Novij't period na b'lgarskata literatura se zahvašta zajedno s narodnoto probuždanje i sviestjavanje. Kakto i ponaprēd kazahme, tja se zahvašta s jedna svojeobrazna kniga: »Istorija b'lgarska« na otca Paisija v kraj't na XVIII vek. No sobstvenno načalo zdravo segašnata b'lgarska literatura je polučila ne po rano ot 1830 god. Prva kniga pečatana na novob'lgarskij jazik sčitat knižkata »Abagar« jedin vid molitvennik pečatan v Rim v 1806 god. ot katoličeskata missija. Ot taja 1806 god. do 1830 god se javjavat njekoi i drugi malki knižki, no vse v stranstvo: v Bukurešt, v Lejpcig i Novij Sad. Tě nedostigaha do naroda, ta i samij't narod ne sašestvuvaše kako samostojatelna jedinica, toj se čislěše k'm gr'ckata narodnost. Borbata, kojato naskoro se zahvana s Gr'citě za čerkovna nezavisimost i za učilištata, tazi žestoka borba, kojato i do dnes traje v Makedonija i Odrinsko, zavžě vsički sili na naroda. B'lgaritě se vpusnaha da sviestjavat naroda črěz vjestnici, da osvietljavat v'ru negovitě čerkovni istoričeski pravdini. Tě se vdadoha v rabota, da dostavjat na svojitě učilišta naj naprēd učebnici i knigi na maternij jazik. Za tova ot togava ošte i do sega počti b'lgarskata nova literatura s'stoi poveče ot učebnici i rako vodstva, ot koito povečeto převedeni; a najgolēmata nejna živost i sila se zaključava v vjestnicitě i brošuritě. Naistina b'lgarskata žurnalistika, kol-koto i da je slaba po sravnenje s žurnalistikata na drugi narodi, no tja je pokazala na svoj't narod takova silno vlijanje, kakvoto možebi nikādě ne se srěšta.

timijevih učencev je še delovala na kniževnem polji, kakor n. pr. Gregorij Camvlak, Kiprijan, koji je postal nadškof v Rusiji in drugi. No njihovo kniževno delovanje ni bilo za bolgarski národ, to je lastnina drugih narodov, čeravno je pisano na starem bolgarskem jeziku.

Nova dōba bolgarske kniževnosti se začenja zajedno z národnim probujanjem in osvestvanjem. Kakor smo že poprej rekli, ona se začenja z neko posebno knjigo »Istorija b'lgarska« od očeta Pajsija ob koncu XVIII. veka. A prav krepak začetek je dobila zdanja bolgarska kniževnost ne raneje nego v l. 1830. Za prvo na bolgarskem jeziku tiskano knjigo zmatrajo knjižico »Abagar«, neki molitvenik tiskan v l. 1805 od katoliškega misijona. Od tega l. 1806. do l. 1830. se pojavljajo tudi nekoje druge malke knjižice, a vse v tujini: v Bukareštu, v Lipskem, v Novem Sadu. Te niso dohajale med národ, pa tudi sam národ še ni bil kot samostalna jedinica, nego se je brojil h grški národnosti. Borba, koja se je skoro začela z Grki za cerkveno neodvisnost in za učilišča, ta ljuta borba, ki še do danes traje v Makedoniji in v Odrinskem (Adrianopol) okraji, zavzela je vse moči národa. Bolgari so se predali na to, da osvetijo národ po novinah, da ga prosvetujejo v njegovih cerkvenih in zgodovinskih pravicah. Zajeli so se z delom, da bi dobavili učiliščem najprej učenih knjig in knjig v materinem jeziku. Zato še od tedaj skoro do danes obstoji bolgarsko novo slovstvo največ od učenih knjig in rokovodstev, od kojih je večina prevedena; a njegova največja moč in živost se zadržava v novinah in brošurah. V resnici, čeravno je slabo bolgarsko novinarstvo v razmerji z novinarstvom drugih narodov, ipak je imelo na národ tako silen vpliv, kakor se morda nikjer ne nahaja.

(Konec prihodnjič.)

Ribičeva hči.

Spisal Fr. Gestrin.

Oh, n'insultez jamais une femme qui tombe,
Qui sait sous quel fardeau sa pauvre âme succombe.
V. Hugo.

Sedmi majnik leta 1641. bil je za Ljubljano sila dolgočasen dan. Vse dopoldne so se plazili pod nebom temni, deževni oblaki, popoldne pa se je vlila grozovita ploha.

Po blatnih ulicah mestnih ni bilo nijednega človeka. Vsakdo je gledal, da je dobil pod varno streho varnega zavetja pred razljučenim viharjem.

V krčmi Tomaža Plavca poleg »Pisanih vrat« sta sedela tisto popoldne okoli šeste ure v veži in ob jednom kuhinji dva možá. Hišne duri so bile priprte in ogenj, plapolajoč ob dveh velikanskih loncih, razsvetljeval je le slabo zakajeni prostor.

Krepak, plečat mož, ki je sedel na polomljenem stolu poleg ognjišča ter si dajal zdaj pa zdaj z ognjem opraviti, bil je krčmar sam. Dekla se še ni vrnila iz cerkve, in tako je bil prisiljen sam pripravljati jedil za večerne svoje gostě. Dasi je imel jedva kakih šestin-

trideset let, nosil je že na glavi precejšnjo plěšo, katero je seveda prikrival kolikor je mogel, pričesujě preko nje dolge svoje lasě. Pod razmršenimi obrvmi sta se blesketali nemirni zelenkasti očesci. Okoli obrutih usten se mu je zibal vedno nekov zvit smehlaj.

Poleg ognja na ognjišči je čepělo koščeno telesce tedaj v Ljubljani obče znanega postopača in berača Janeza Urbanije. Bil je kakih osem let starejši od krčmarja. Ogenj in Plavčevo vino sta mu razgrela suhi lici, da sta se žarili kot dozorela paprika. Ogromni nos, ki se mu je šopiril pod dvojico zabuhlih očes, in način, kako je točil iz oškrebanege vrča po grlu vinske trte dobrodejni sok, pričala sta, da Janez Urbanija ne zaničuje baš vinske kapljice.

»Pod srečno zvezdo si rojen, Tomažek, pod srečno zvezdo!« govoril je berač s pisčočim glasom. — »Vse ti gre lepó od rok, in sreča se ti sáma dēla. . . . Kako si

prišel do hiše? — Ali veš, kako? — Ti ne veš, a jaz ti pravim: po neumnosti, prav po neumnosti! Kaj takega se ti še pred dvema letoma sanjalo ne bi bilo. . . . Dà, pred dvema letoma ti je bilo hudo, ljubi Tomažek moj! Za zamrženim oknom čeméti ni prijetno, kaj ne? . . . hi, hi!»

»Molči, Janez, in pij!« zavrnil ga je nejevoljno krčmar. Videti je bilo, da so mu bili spomini na prošlost neprijetni.

Urbanija pa se ni dal tako hitro premotiti. Vinske moči so mu že objele možgane in bil je svojegláv:

»Kaj bi molčal, dragi Tomažek, čemu bi molčal? — Saj sva samá. Kadar pa so pošteni možje, kakor sva midva, samí, takrat se govori kar se hoče, kaj ne?«

»Kako si siten, Janez!« vzdihnil je Tomaž Plavec in privlekel iz lonca kuhano klobaso.

»Kdo siten? — Nič siten! — Oh, ti mesena klobasica, ti rajska jed! Škoda, da boš zdrknila po grlu dijaškem! — Čuj me, Plavček, prelepa je ta klobasica, in dijašk želoдец je ni vreden. Privošči si jo rajši sam, saj vem, da si lačen.«

Zadnje besede pa so bile izgovorjene tako, da je krčmar takoj razumel kam merijo. Nasmehljaj se je in privzdignivši klobaso dejal:

»Jaz je ne bom jedel, Janez, a tebi jo dam. Obljubiti pa mi moraš, da boš potem molčal.«

Beraču je zažarelo lice.

»Čemu obétati, zlati Tomažek moj? Ali ne molčim? Mari ne govori še sedaj vsa Ljubljana, da te je hudič rešil in ne jaz? Ali . . .«

Plavec mu je vrgel klobaso v naročaj in tako prekinil vprašanje zgovornemu beraču,

»Bog ti jo poplati, dobri moj Plavček, Bog ti jo poplati! — Kako je mastna! Poskusi še ti jedno, saj jih imaš dovolj v lonci. Gostov o tem vremeni tudi ne bo tolikanj, zato poskusi in, rečem ti, ne bode ti žal. Takih nisem jedel niti tedaj, ko sva bila tam gori, hi, hi!«

»Molči, zgaga klepetava, in ne dréžaj v sršénje gnezdo!«

Krčmarja je minilo že potrpljenje in jezilo ga je, da Janez Urbanija vedno klepeče o prešlih letih.

Pošteni naš krčmar je bil namreč svoje dni, ko se mu je po žilah pretakala vročja kri in ko še ni bil krčmar, po vsi Ljubljani dobro znan kričar in pretepač. Ko pa so se nekega večera sprli dijaki z mesárji in se po tedaj jako priljubljeni navadi nekoliko stepili, potisnil je Tomaž Plavec, ki se je vedno smukal okoli dijakov, nekemu mesárju dolg nož malo preveč med rébra. Radi te malenkosti pa je moral romati na Grad v ječo.

Življenje tam gori mu ni posebna prijala. Pogrešal je vesele družbe in kisle pijače. Dolgčas si je izkušal preganjati s tem, da je pisal po stenah svojega bivališča razne strašne dogodke, v katerih sta igrala glavni ulogi on in sam bog nasvaruj.

A na dolgo ni trpelo to kratkočasenje in Tomažu samemu jelo je presedati. Žedel je sedaj po vse dni pri oknu ter zagozdivši koščeno brado med palec in kazalec svoje roke premišljeval, kako bi si pomogel izmed ozke ječe temnih sten.

V tem mu je prišel na pomoč Janez Urbanija.

Na mostovži tako imenovanega »piskaškega turna« (»Pfeiferturm«) na Grádu razveseljevalo je namreč po leti in časih tudi po zimi vsak dan po troje trobcev ušesa ljubljanskih meščanov z godbo. Jeden izmed te trojice je bil tedaj tudi Janez Urbanija.

Sedéč pri oknu ga je opazil Tomaž Plavec, kako je, dovršivši posel svoj, napihneno kakor puran vsak dan korakal v zeleni mestni livreji in z dolgo trómbó pod pazduho preko grajskega dvorišča. Dobrovoljne poteze pa, ki so se videle na Urbanijevem obrazi, porodile so v jetnikovi duši sklep, da se mora s pomočjo baš tega trobca rešiti žulečega izésa.

Ko je stopal torej nekega opółudne Janez Urbanija po stari navadi zopet po dvorišči, zazvižgal mu je Plavec potajno izza omrženega okna. Urbanija se je sicer ozrl tja, potlej pa odšel svojim potom.

A Tomažu ni upál pogum . . .

Tudi drugič ga je klical brez vspeha. Ko pa je poskusil tretjič svojo srečo (bilo je na večer), omehčalo se je Urbanijevo srce, da je vender-le stopil pod okno. — Potem pa sta dolgo govorila.

Stoprv menjajoče se straže so ja prisilile k slovesu.

Odslej pa se je podokničanje Janeza Urbanije ponavljalo dan na dan.

In zgodilo se je, da je v štirinajstih dneh vseh dvanajst vojakov grajske posadke begalo po ozkih hodnikih obširnega poslopja ter iskalo Tomaža Plavca, ki je — pobegnil.

Iskati pa ga ni bilo treba dolgo, kajti še tisti dan je poslal šenklaški kapelan Ivan Sladkonja mestnemu sodniku obširno poročilo. Povedal pa je gospod Ivan v tem poročilu, da se je ubežnik Tomaž Plavec oglasil pri njem ter mu poveril, kako se je oprostil ječe. Risal mu je prě z živimi bojami, kako ga je želja po prostosti mučila v tesnem bivališči, kako se je v obupu zapisal satanu, in kako ga je le-tá o belem dnevi mimo straže privel na plano. Pristavil pa je kaplan Ivan tudi, da se je Plavec globoko pokesal in odpovedal hudiču ter da čaka milostne sodbe zaradi svojega prestopka,

In zgodilo se je, kakor je Tomaž Plavec računal. Oprostili so ga popolnoma, vrhu tega pa mu dali nekaj denarja, da se pošteno preživí in ne izpostavlja duše svoje nevarnosti, dokler si ne pridobi primerne službe.

Plavec pa je sedaj poklékal krog oltarjev in kmalu je bila po vsi Ljubljani znana njegova pobožnost. Ko pa je na večer zvon s piskaškega turna opominjal, da se zapró mestna vrata, splazil se je Tomaž na skrivnem do Pisanih vrat, kjer je krčmarila vdova Urša, in ondu je zapijal tiste denarje.

Krčmaríci Urši je ugajal sladkobesedni Tomaž Plavec od dné do dné bolj. Ko pa se mu je žep malone že izpraznil, namignila mu je tako po stráni, da bi ne imela nič proti temu, če bi se onadva vzela. In kmalu potem je slavil Tomaž Plavec ženitnino s krčmaríco Uršo. Na ženitnini je godel tudi Janez Urbanija ter skrivnostno pomežikoval ženinu. . . .

Dobro se je godilo po sedaj nekdanjemu jetniku, kajti gostov je imel vedno mnogo. Posebno so k njemu

zahajali dijaki, popijali za zaklenenimi durmi in mu ostavljali mnogo denarja.

Stalen gost mu je bil tudi Janez Urbanija. Priljubila se mu je Plavčeva krčma tolikanj, da sta marsikdaj na piskaškega turna mostovži trobila samó po dva trobca. — Ko pa se je zvedelo, kako in kje zvršuje Urbanija dolžnosti posla svojega, bil je milostno iz službe odpuščen. Odslej pa je beračil in naberačene denarje nosil za pijačo Tomažu Plavcu.

A ko je čez leto dni preminila Urša Plavka, opuščal je Janez Urbanija beračenje bolj in bolj, posedal po vse dni pri Plavci, pil na upanje in tolažil krčmarja, da ga poplati, ko potegne dedščino po svojem baje na Koroškem umršem strijci.

Čakanje na plačilo pa je vendar-le že utrudilo Tomaža Plavca, in lehka dvojba mu je jela vstajati v duši. Ko je torej videl, da je Janez Urbanija pognal darovano klobaso po grlu, zazdelo se mu je, da bi ga zopet malo podržal.

»Kaj pa je z dedščino?« ogovoril ga je torej.

Berač se je delal, kakor bi ga ne bil čul.

»Janezek, slišiš, Janezek, kaj je z dedščino te vprašam, s tisto tvojo po strijci tam na Koroškem?«

»Da bi bes pobral« — hotel je reči »tvojo sitnost«, a premislil se je o pravem času — »vso to gospódo. Cinca in cinca, pa le nič ni. A jutri pojdem peš na Koroško; tja pojdem in se skregam ž njimi in denar svoj jim vzamem in tebe poplatim, zlati Tomažek moj! — Gotovo te platim in še jeden rajnš ti dam po vrhu, čuješ, po vrhu!« —

Krčmar vidno ni bil zadovoljen s tem odgovorom in hotel je baš zavrniti berača, ko se nanagloma odpró hišne duri in v kuhinjo priprši mlado deklè.

Začujen se je ozrl berač nanjo ter imel priliko gledati ljubeznivi obrazek v okviru gostih, zlatih las in v dvoje velikih, temnomodrih očes.

Deklè je pogledalo plaho Janeza Urbanije nevaljivo osebo in se vprašujè ozrlo na krčmarja.

»Dober večer ti Bog daj, póstrvica bistra! Nič se ga ne bój, ovčica plaha; dober človek je in pošten kot mídva in jezik umeje držati za zobmi,« nagovoril jo je krčmar opazivši, da se bojí berača.

Nad mero ljubeznive besede Plavčeve so ohrabile devojko, da si je upala izpregovoriti.

»Bog z Vami, oče Plavec! — Kako sem hitela! Ta dež! — Ali ga še ni? Rekel je, da pride ob sedmih. Ali ga še ni? —«

»Ni ga še, a prišel bo, če je rekel, prišel bo. Kar on reče, to je, kakor bi pribil!«

»Moj Bog!« vzdihnilo je nestrpno deklè. — »Komaj sem se odtrgala od dóma! In kako sem hitela! — Ta dijačad! Vedno je ženskim za petami . . . Do semkaj sta me zalazovala dva taka postopača. Uiti sem jima hotela, a ni bilo móči . . . Da ga še ni, moj Bog!«

»Ne vzdihuj, srčece drobno, saj bo prišel. Pojdi v sobico in odpočij si, srnica urna, pojdi!«

O teh besedah je odprl krčmar vratca, ki so vodila v ozko njegovo spalnico ter vteknil zaklenivši jih za dekletom ključ v žep.

Janez Urbanija je posiljeno zakašljaj in začujen gledal krčmarja.

Ta pa se je zvito smehljaj.

»Kaj me gledaš kakor zabodeno tèle? Ali je ne poznaš? — Ribičeva je, hči ónega starega ribiča Vrtača, ki ima kočo ravno nasproti cerkve svetega Nikolaja. Lepa ženska, kaj ne? — Pa denar mi služi in sama ne vé, da mi ga. Ha, ha! . . .«

Krčmar je umolknil za trenutek. Videč pa, da s pripovedovanjem svojim nikakor ni zmanjšal začujenosti poštenega svojega druga, nadaljeval je:

»Saj tebi lahko vse povem, ti boš molčal, kaj ne, Janezek moj? — Védi, to je tako. Mlada krí rada zavré. In zavrela je tudi vse časti vrednemu mladeniču Adamu, sinu tistega župana Gregorja Kunstlja, ki je mene pred dvema letoma uteknil v ječo. To dekletce, ki s svojimi lasmi in očmi ni, da bi rekel kar tako, to dekletce torej mu je zmedlo pamet. In sedaj teka za njo, da si bo kmalu zbrusil peté. — In tu pri meni se shajata; in on mi daje denar, lep denar za to. Ha, ha!« —

Jedva je krčmar izgovoril, odprle so se zopet hišne duri in v vežo sta stopila dva mlada človeka.

Kakor bi bil blisek prešinil ude krčmarjeve, skočil je le-tá s stola.

»Dober večer, učena gospóda! Káj ne, to vré . . .«

»Kje imaš dekleta?« seže mu z ne baš ljubeznivim glasom jeden prišlec v besedo.

»Ni je še, gospod Panjač; v cerkev je šla in krog oltarjev se plazi, mi pa je čakamo. Da bi jo zlodej! A naj le pride . . .«

»Kaj naju mari tisto motovilo tvoje!« prekine ga rohneč drugi prišlec. »Kdo povprašuje po ónem omêlu kuhinjskem? Kje je Vrtačeva Ančika, to povédi?«

»Vrtačeva Ančika? . . . Kaka Ančika?« hlinil se je preplašeni krčmar.

»Ne táji, duša oštirska! Vse sva na okoli preiskala, a ni je. V tvojo vežo je morala stopiti, in ti jo skrivaš. Sram te bodi, grešnik stari!« kričí razjarjeni Panjač. »A tako mi vere, jutri te naznanim oblasti, naznanim tebe in tvoja dela peklenska!«

Krčmarju so zaprle te besede sapo. Čutil se je na-jedenkrat v zadregi. Hoče li izdati dekleta ter izgubiti potem lepi zaslužek, ali naj se hodi opravičevati in zagovarjati pred mestnega sodnika? Te misli so mu krožile po možganih ter mu iztirale zadnjo kapljo krvi z obraza.

»Bog me kaznuj, preučeni gospod, če jaz kaj vem o tej ženski, katere Vi iščete. Jaz da bi jo skrival? Čemu neki? Ženska ni denar, da bi jo kdo ukradel. Vsak pameten človek ogiblje se jih, in jaz naj bi žensko skrival?« —

Viri molčé, je-li so te prepričevalne besede ali solze, ki so se zablestele v krčmarjevih očeh, omečile srce Panjačevo in mu obudile zavest, da dekleta morda res ni v hiši. Zaškripnil je z zobmi ter se obrnil k svojemu drugu: »Bibamus!«

Oba sta stopila v pivsko sobo.

Tomaž Plavec pa je radostno pomežiknil beraču in odhitel v klét po pijače.

(Dalje prihodnjič.)

Naše slike.

Škofja Loka in Kranj.

Slikam, katere smo priobčili doslej iz krašne naše domovine, dodali smo v poslednji številki še sliki Škofje Loke in Kranja. To je dvojce starih mest v rajski Gorénjski, dvojce mest, kateri se moreti ponašati s prekrasno svojo okolico in z národno zavednostjo svojih prebivalcev. Škofja Loka in Kranj, znani doslej le v ožjem okrogu, in sicer največ zaradi živahnih trgov in sejmov, s katerimi sta se mogli ponašati, zaslužili sta v poslednjih letih daleč čez mejo ožje naše domovine kot prikladni letovišči. Tedaj, ko se končajo šole in ko iz vélikih mest vsakdo, komur dopušča čas in ne branijo pomočki, hití ven na hladnejši in boljši zrak, nastane živahnejše življenje tudi v Loki in Kranji. Ljubljancanje, Tržacanje in Rečanje napolnijo vsa prikladnejša stanovanja ter prinesó dobrim Ločanom in Kranjcem zaslužka in — nadlege.

Obéh měst rěsna skrb je, da po móči pripravljati domačinom in tujcem udobnosti, kakeršnih smo dandanes vajeni zahtevati po mestih. Posebno kranjski mestni zastop zasluđuje priznanja, da storí jako veliko za olepšavo mesta.

Prebivalcev je imela leta 1880. Škofja Loka 2293, Kranj pa 2313. —h.

Višegrad nekdanj in sedaj.

Na desnem bregu Veltave južno od Prage, a tako, da ga ž njo vezó lepe ulice, stojí staroslavni Višegrad,

prvotni sedež čeških vladarjev. Zgodovinskih podatkov o tem, kdaj je bil ustanovljen Višegrad, sicer nimamo, ali ustna poročila trdijo, da je stal že takrat, ko je Libuša ustanovila Prago ter jo izvolila za prvostolnico sebi in Přemislavcem.

Višegrad stoji na prostranem, strmo proti Veltavi znižujočem se holmci. Videl je slavne dní, posebno za knezov Vladislava I. in Soběslava I., katera sta svoje bivališče s praškega gradú prenesla vánj. Razni vladarji češki so dali na Višegradu sezidati lepa javna poslopja in veličastne cerkve. Izmed prvih je bil najimenitnejši starodavni knežji dvorec; izmed poslednjih pa so imenovati cerkve sv. Klimenta, sv. Ivana evangelista, sv. Petra in Pavla, sv. Marije Magdalene in sv. Martina. Leta 1420. razdejali so Višegrad husitje in od tedaj si ni opomogel več. Od starodavnih državnih poslopij ni ostalo nobeno. Na mestu, kjer je stal nekda knežji dvorec, nahaja se sedaj velika vojna orožnica; tam pa, kjer so stale lepe hiše in se razprostirale živahne ulice, širi se sedaj razséžno pólje. Izmed cerkvá sta se ohranili samó dvé: namreč cerkev sv. Petra in Pavla, pri kateri je bil prošt nedavno umrli češki pisatelj Václav Štulc, in cerkev sv. Martina.

Naši sliki kažeta Višegrad, kakeršen je bil, predno so ga razdejali husitje, in kakeršen je sedaj. —h.

Pogled po slovanskem svetu.

Slovenske dežele.

Naši Cecilijanci. — Dné 15. t. m. vršil se je v Dornbergu na Vipavskem občni zbor »Cecilijanskega društva za goriško vladikovino.« Tamošnji velečastiti in prezaslužni gospod župnik Filip Kramar je pri službi božji v cerkvi in pri prosti zabavi — katera je, kakor pravi dopisnik »Slovenčev«, imela biti najlepša točka dnevnega reda — govoril pomenljiva govora, polna cerkvenega duha in národnega navdušenja. Opominjal je namreč Cecilijance, naj za namen društva delujejo s tem, da bodo slovensko petje k službam božjim uvajali, ne pa ga iz cerkve izpodrivali in opozarjal je čisto zgodovinsko pravilno, da nam od Nemcev, izmed katerih se je med nas zanesla agitacija za latinsko cerkveno petje, tudi v verskih rečeh ni prišlo nikdar nič dobrega in da se od njih tudi sedaj nič dobrega nadejati nimamo. — Kakor se je čitalo v časniških poročilih, so nekateri gospodje duhovniki za čast božjo in besedo máterino vnetega duhovnika že med drugim njegovim govorom napadali; sedaj pa to nadaljujejo tudi v »Slovenci«. Naša sodba je pač ta, da se prečastitemu gospodu župniku dornberškemu ni ozirati na te napade, ker smo prepričani, da izvirajo od iste stranke, katera je napadala in grdila Simona Gregorčiča zaradi najveličastnejših pesmi njegovih. Nekaterih opómenj o početji teh ljudíj pa vender ne moremo in ne smemo zatreti. —

Službo božjo poveljuje gotovo pobožno cerkveno petje. Ono je vzvišena molitev k vsemogočnemu Bogu. Gotovo je torej, da jako pospešuje cerkveno pobožnost tako petje, katero je umljivo vernikom; katero isti morejo spremljati po tihem v duhu, ako že ne sopevajoč. Cecilijanci so pa začeli mesto slovenskega, našemu ljudstvu umljivega petja, uvajati latinsko. Sicer to nakano svojo dandanes še nekoliko prikrivajo, ker se jim zdí potrebno, naglašati semtertja, da bode slovensko petje ostalo še vedno pri tihih mašah; ali ne varajmo se, kadar se naši pevci in naše pevke navadijo papigovati latinske pesmi za pete maše, potem ni daleč več do ónega trenutka, ko se bode tudi pri tihih mašah začelo peti latinsko. Mi trdimo, da bode zaradi tega trpela pobožnost in zato je prav čudno, da se nahajajo duhovniki, ki na vse mo goče načine gladijo pot izključno latinskemu petju v cerkvi. — Pa tudi z národnega stališča je to početje obžalovanja vredno. S tem, da so nam Nemci s svojimi intrigami pri sveti stolici vzeli slovansko bogoslužje, odvzeli so prednikom našim najmočnejšo oporo proti raznarojevanju, vzeli so mu národni ponos. To je tudi poglavitni vzrok, da so tekom stoletij mogli ponemčiti toliko slovanskih dežel; poglavitni vzrok, da smo mi Slovenci, nekdanj tako razprostranjeni, sedaj stisnjeni v ozke meje sedanje svoje domovine. Da je temu res tako,

Prva omemba Ibsena pri nas v reviji Slovan, 1887.

dokaz so nam óni Slovani, ki so ohranili slovansko bogoslužje in pri katerih je vsak poskus za raznarojenje ostal nevspešen. —

Sedaj naj nam vzamejo še národno petje v cerkvi! Po mnogih krajih na Slovenskem ne sme kmet z uradnikom in sploh z nikacim gosposko oblečenim človekom govoriti v máterinem jeziku; zaničujejo in zasmehujejo ga, ako to poskusi. Naj se mu torej še z upeljavo latinskega petja v cerkvi pripomore k misli, da je celó Bogu, temu neskončno dobremu in pravičnemu bitju, ljubša tuja, nego njegova beseda. Kaj bo posledica tega?

Izgubil bode poslednjo iskro ljubezni do sladke materinščine in potujčevalec, ki bode prišel kmalu za Cecilijancem, imel bode legak posel.

Torej ne! Nikakor ne moremo se ogrevati za delovanje móž, kateri, mesto da bi se trudili, priboriti nam zopet slovansko bogoslužje, pehájo celó slovansko petje iz cerkve. In vender ga ni med njimi, ki bi bil vreden odvezati jermene od nog vladiki Strosmajerju ali učnemu o. Stanislavu Škrabcu!

Prečastitemu gospodu župniku Filipu Kramarju za njegove moške besede iskreno: »na zdar!«

Ostali slovanski svet.

»Spolek přátel Slovincův.« — Lepi dnevi, katere so češki potniki prežili med nami meseca avgusta, utisnili so se jim tako živahno v spomin, da jih ne morejo pozabiti. Takoj po svojem povratku v »žirné vlasti české« počeli so misliti na to, kako bi se za vedno ohranil spomin na prekrasno potovanje k južnim pobratimcem in kako bi se dal zagotoviti kak praktičen vspeh tega potovanja. Dné 16. septembra so se zbrali zaradi tega k posvetovanju odposlanci vseh národnih društev praških in sklenilo se je ustanoviti posebno društvo »prijateljev Slovincem«. Ker se pravila tega društva, katero utegne postati jako važen činitelj za pospeševanje vzajemnosti med slovenskim in českim národom, šele izdelujejo, in nam došla poročila naznanjajo, kako namerava društvo izpolnovati svoj namen, izpregovorili bodemo o njem kesneje obsirneje. Za danes izrekamo le svojo radost o tem, da so slavnosti nepozabljivih nam dní od 8. do 14. avgusta t. l. obrodili že tako krasen sad.

Nemško barbarstvo je priklopelo do vrhunca. S posebnim kabinetnim ukazom je namreč prepovedala pruska vlada na vseh poznanskih národnih šolah učenje poljskega jezika. S tem je železni kancelar izrekel smrtno obsodbo v poljskem národu na Poznanjskem, katerega je prej že na razne načine okrutno in neusmiljeno mučil. — Groze in srdú se nam krčí srce, kadar čitamo o torturah srednjega veka. Ves omikani svet izrekel je o njih najostrejšo sodbo. Danes pa, ko se pred vsem svetom vršé najostudnejša nasilja in najgrdobnejše okrutnosti o naprednem, po duševnih svojih delih na vrhunci dóbe stoječem slovanskem národu, nima nikdo mogotcev poguma, da bi jasno in brezobzirno izrekel obsodbo nemške divjosti. Potem pa pravijo, da živimo v naprednem vekul.

Dr. V. Jagić bode čital v tem semestru na dunajskem vseučilišču »o slovanskih starinah«, o gramatiki hrvaškega ali srbskega jezika na temelji staroslovenščine, v filološkem seminaru pa bodo vaje v južnoslovanskem in poljskem jeziku.

Češko národno gledališče v Pragi je vsekako jedno najbolj upravljanih evropskih gledališč ne samó, kar se dostaje njegove umetniške uprave, ampak tudi njegove materialne strani. Ono ni samó pravi národni zavod, kateri goji in podpira češko umetnost in književnost, temveč ono prekoseva z izbiro repertoira svojega prva nemška in francoska gledališča. Tu se zamenjava nemška nadutost in tesnosrčnost, francoska lehkomišelnost s toliko vsestransko solidnostjo, ozirom in pravednostjo proti delavnosti človeškega duha, da ne vpraša, kje si, kaj si, temveč koliko veljaš. V tem so Slovani vsekako naprednejši in nepristranejši. Kako se Čehi pripravljajo za zimo, razvidi se iz nekajkih ulomkov njihovega repertoira. Letošnjo zimo se bodo predstavljali: Sofoklova Antigona, Shakespearov Kralj Lear, Henrik IV., Calderonov Zalamejski sodnik, Schillerjeva Walsteinska trilogija, Spažinskova Paní majorka (ruska), Solovjevleva Ženitva Bjeluginova, (ruska), bsenov Ros-

mersholm, Björnsonov Bankrot, Wykandrov Madeleine Bunge Cavalottova hči Jefte, Giaccosova Soprog ljubimec žene svoje, in nekoliko francoskih komadov. Izvorne predstave: Adamkova drama Heralt, Stroupežnickova igra Sirotči penize. Jefabkova Veselohra, Kollarovi Mravenci, Vlčkova Milada, Stěpankova Čech a Nemec, Mikóvčeva Zahuba roda Přemyslova. Na operi bo se péla: Mozartova Čarobna piščalka, Beethovenov Fidelio, Gluckova Ifigenija, Bendlova Lejla, Šeborova Drahomira, Verdijev Otello, Moniuszkov Strašnidvor, Napravnikov Harold, Jonciérov Chevalier Jean. Gounodov Philemon in Baucis, Marschnerjev Hans Heiling, Bizetov Bisernar, Boieldieuova Bela gospa, Donizzettijev Don Pasquale in Delibesova Kralj je rekel. Razven navedenih bodeta se predstavljala dva nova velika baleta Mazzotijeva in dva komada z opravo nalik »Pot okoli zemlje«. Z razprtimi črkami tiskane opere so novitete na odru češkega gledališča. —

Ferdinand Náprstek. Dné 16. t. m. preminil je v Pragi iskreni domoljub in češki mecén Ferdo Náprstek v 63. letu dóbe svoje. Podpiral je češko književnost in umetnost z razpisavanjem nagrad ter tudi sam iz francoščine prevajal dramatična dela. Njegova hiša je bila pravo zbirališče domačih pisateljev in umetnikov. Zapustil je velik del imetka svojega v dobrodelne in rodoljubne svrhe. —

Jan Hanusz, dr. filozofije, poljski slavist, rojen 11. dné decembra 1857 v Somboru v Galiciji, umrl je 29. julija t. l. v Parizu. Pokojnik je učil na vseučiliščih v Levovem, Krakovu, Berlinu, Lipskem, na Dunaji in v Pragi; od l. 1884. bil je na dunajskem vseučilišču docent sanskrita, sotrudnik Jagićevega »Archiva« in mnogih drugih znanstvenih časopisov.

Rusko časopisje. Leta 1886. izhajalo je v Ruski 776 časopisov ter se je na dan razposlalo do 400.000 izvodov. Največ naročnikov je imel ilustrirani tednik »Niva« (nad 60.000), zatem dnevnik »Svět« (43.000); »Novoje Vremja« (do 18.000), »Živopisnoe Obozrénie« (25.000), »Sin otečestva« (12.062), »Petrogradskaja gazeta« (8000), »Novosti« (v dveh izdajah 16.000), »Minuta« (2130), »Birževija Vedomosti« (2727), »Ruskoja misl« (12.000) i. t. d. V Moskvi je izhajalo 55 časopisov, v Kijevu 17. Med mesečniki in koledarji, katerih je v Ruski ogromno število, razširjen je najbolj »Krestnij«; tiska se ga na leto do 800.000 izvodov.

Spomeník Lermontovu. V Pjatigorsku v Kavkazu je bil odkrit dné 27. julija t. l. spomeník slavnemu pesniku ruskemu, M. Lermontovu. V Pjatigorsku je namreč genijalni Lermontov dné 27. julija l. 1841. v dvoboju izdihnil plemenito dušo svojo. —

Zmajevac. Junaški črnogorski knez Nikola je nedavno daroval slavnemu srbskemu pesniku, Zmaju Jovanu Jovanoviču, Izmail-pašin dvorec v Baru s 50 orali zemljišča. Poleg tega mu je podelil tudi Danilov red. — Od 1. dné januarja 1888. l. izhajai bode v Zmajevci pod uredništvom Kornelija Jovanoviča, brata Zmajevca, političen dnevnik »Jugoslavija«.

KNJIŽEVNOST.

Družba sv. Mohorja je ravnokar za leto 1887 razposlala šestero knjig, izmed katerih prvi tri pripadajo bogoslovno-nabožni stroki, in sicer:

1. »*Življenje preblazne device in Matere Marije* in njenega prečistega ženina sv. Jožefa. Popisal Janez Volčič, duhovnik ljubljanske škofije. Izdala in založila družba sv. Mohorja v Celovci. VI. snopič. 1887. V. 8. Str. od 145 do 284.

2. »*Osmero blagrov na svetu* ali dolga pridiga za kratkočasno življenje. Spisal Anton Kržič, katehet v Ljubljani. Založila in na svetlo dala družba sv. Mohorja v Celovci. 1887. Natisnila tiskarnica družbe sv. Mohorja v Celovci. M. 8. Str. 190.

3. »*Zgodovina svete katoliške cerkve* za slovensko ljudstvo. Spisal dr. Ivan Kržižanič, stolni korar v Mariboru. Izdala in založila družba sv. Mohorja v Celovci. III. zvezek. 1887. Natisnila tiskarnica družbe sv. Mohorja v Celovci. M. 8. Str. 230.

4. »*Franc Pirc*, oče umne sadjereje na Kranjskem in apostolski misijonar med Indijanci v severni Ameriki. Spisal P. Florentin Hrovat. Izdala in založila družba sv. Mohorja v Celovci. M. 8. 111.

5. »*Slovenske Večernice* za poduk in kratek čas. Izdala in založila družba sv. Mohorja v Celovci. 41. zvezek. 1887. Natisnila tiskarnica družbe sv. Mohorja v Celovci. M. 8. Str. 143. »Slovenske Večernice« obsejajo te sestavke: Življenje sv. očeta papeža Leona XIII. Spisal Ignacij Žitnik. — Tri himne Leona XIII. Poslovenil Ivan Trinko. — Stara mati. Povest. Spisal Janez Ev. Krek. — Moja tolažba. Pesem. Zložil rajni Anton Slomšek. — Beseda o molitveni družbi sv. Cirila in Metoda, ali ponovljeno vabilo k obilnemu pristopu k tej družbi. Fr. Kosar. — Sv. Metoda smrt. Česki zložil Jan. Soukop, preložil Anton Aškerc. — Spomini na Italijo. Potopisne črtice. Spisal M. L. — Naš čólnič otmímo! S. Gregorčič. — Prestopki zoper varnost poštenja ali časti. Slovenskemu ljudstvu v poduk, spisal dr. J. K. — Kobilice. Po Peinlichovi knjigi »Geschichte der Pest« in drugih napisal M. Slekovec. — Tri narodne cerkvene pesmi. Zapisane v Tinjah na Koroškem. — »Ne želi svojega bližnjega blaga!« Slovenska narodna povest. Zapisal G. Kržižnik. — Ubožec in odrtnik, Bretonska narodna pravljica. Poslovenil Josip Kržižnik. Bogastvo in ubožnost. Pesem; zložil Josip Kržižnik. — Dolga zastavica, zastavljena v večji družbi. Zastavil Anton Kržič. — Zgodovinske kratkočasnice. Nabral Ivan Steklasa.

6. »Koledar družbe sv. Mohorja za prestopno leto 1888. Na svitlo dala in založila »Družba sv. Mohorja v Celovci«. 4. str. 96. — Koledar prinaša razven kalendarskih stvari nastopne spise: »Dva sosed«. Povest iz življenja štajerskih Slovencev. Spisal dr. J. Vošnjak. — »Fran Erjavec«. Životopisne črtice. Spisal S. Gregorčič. »Lovorika na grob možu«. V spomin S. Gregorčič. — »Ljubljana«. Spisal Jos. Starč. »Varujte gozde«. Spisal Ivan Šubic. — »Dva zlato-mašnika«. Spisal Ivan Boreski. — »Strup«. Spisal Henrik Schreiner. — »Črna vojska«. Sostavil Anton Koder. — Pogled po svetu«. Sestavil Ign. Žitnik. — »Ugovor proti zatožbi«. Slovenskemu ljudstvu v poduk spisal dr. K. — »Iz kuhinje«. Spisala Roza Kosova. — »Zbirka gospodarskih in drugih skušenj«. Spisal Jan. Lampe; imenik udov družbe sv. Mo-

horja, družbin oglasnik in semnje po slovenskih deželah. —

S tem je naznanjenih vseh šestero družbenih knjig, ki imajo — vsaj za prosti naš národ — res izvrstno vsebino. Kar pravi pregovor: »Kdor mnogo prinaša, vsakemu prinese nekaj«, trdi se pač lahko o tem národnem društvu našem; kajti gotovo bo vsakateri mnogobrojnih bralcev našel v prejetih knjigah kak sestavek, ki ga bo zanimal. Da društvo izborno napreduje, dokaz je temu broj letošnjih družabnikov, ki znaša 35.010 članov. Naraslo je torej letos za 3.323 družabnikov. — Vsa matična glavica znaša v gotovini 18.030 gld. in v obligacijah 200 gld. — Razven tega ima družba v Celovci svojo hišo in lastno tiskarno. —

Za prihodnje leto razpisuje odbor 210 gld. nagrade za šest krajših izvirnih povestec (vsaki po 35 gld.) obsejajočih vsaj po pol tiskane póle in 140 gld. za štiri poučne spise razne vsebine (vsakemu po 35. gld.) v obsegu pol tiskane póle. —

Ceravno ima družba, kakor se ji očita, nekatere »nedostatke«, vender si ne moremo kaj, da je ne bi čitateljem svojim kar najtopleje priporočali. Svoji k svojim!

Pregovori, prilike in reki. Nabral jih Fran Kocbek. V Ljubljani. Izdal in založil Anton Trstenjak. Natisnila Klein in Kovač. 1887. 8. 95 str. — Bolj od národnih pesmi in pravljic nam kaže pregovori, prilike in reki pristni značaj národov. Vse mišljenje in čustvovanje njegovo zrcali se v njih; pregovorov ne imenujejo brez vzroka »zaklad národne modrosti«. Malone vsi národi imajo zbirke pregovorov svojih; mi je nismo še imeli. Mnogo so nabrali Bilc, Erjavec, Gorenjec, Krempel, Kurnik, Mihelič, Sušnik, Škrlejev, dr. J. Zupan, Železnikar in drugi, ali vse to gradivo je bilo raztreseno po časopisih brez vezí, reda in pregleda. Veselo torej pozdravljamo prvo urejeno zbirko, ki obseza v abecednem redu čez 3000 pregovorov, prilik in rekov slovenskih, v dodatku pa »Vremenska proročanja v obliki pregovorov.« G. pisatelj jih je nabral »po raznih časnikih in knjigah, tudi med národom samim; in tako je nastala knjižica, katera bodi podlaga nadaljnemu nabiranju te vrste národnega blaga.« Želeč, da bi radi izborne vsebine svoje našla pot v vse národne kroge, naznanjamo še, da se dobiva pri g. založniku v Ljubljani po 50 kr., s poštnino vred po 55 kr. — —k.

Fos. Stritarja zbranih spisov snopič 12., 13., 14. in 15. izšli so v poslednjih dnéh in vsebina jim je nadaljevanje in konec »Zorina« in začetek ter nadaljevanje povesti »Gospod Mirololski«.

POGLED NA SLOVANSKE KNJIŽEVNOSTI.

Ivančič, O. Stjepan M.: Poraba glagolice kod redovnika III. reda sv. Franje po Dalmaciji, Istri i Kvarneru. Napisao O. M. svećenik istoga reda. U Zadru 1887. Cena 35 kr.

Tomanović, dr. Lazar: Fra Andrija Kačić prema srpstvu i hrvatstvu. Gundulićev Osman sa gledališta srpsko-hrvatske razmirice. Napisao Dr. L. T. (Čist prihod namijenjen je Kačićevom i Gundulićevom spomeniku.) U Zadru 1886. Cena 40 kr. —

LISTNICA.

Славянну въ Тревиъ въ Итали. — Благодаримъ сердечно. Вы патриотъ не только словами и симпатей, но въ дѣлѣ. Присланные Вами деньги, которые мы передали государю др. Осипу Вошняку, первое пособие, полученное „обществомъ св. Кирилла и Меодія“ изъ Итали. Да живѣте!

»SLOVAN« izhaja 5. in 20. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za vse leto 5 gld., za polu leta 2 gld. 50 kr. in za četrto leta 1 gld. 25 kr.; za ljubljanske: za vse leto 4 gld. 60 kr., za polu leta 2 gld. 30 kr. in za četrto leta 1 gld. 15 kr.; za dijake pa: 3 gld. 60 kr. — Posamične številke se prodajajo po 25 kr. — Naročnina, reklamacije in inserati naj se pošiljajo upravnistvu, dopisi pa urednistvu na Kongresnem trgu štev. 7. Nefrankovani dopisi se ne sprejemajo in rokopisi ne vračajo.

Tisek »Narodne Tiskarne«. — Izdajatelja in lastnika: Ivan Hribar in dr. Ivan Tavčar. — Urednik: dr. Ivan Tavčar.